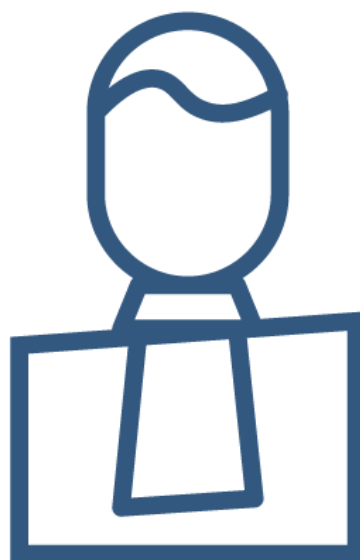

Entry-onderzoek onder advocaten I

Waarom schrijven advocaten zich in voor het stelsel van gesubsidieerde rechtsbijstand? Een eerste rapportage.

Colofon

Uitgave	Kenniscentrum Stelsel Gesubsidieerde Rechtsbijstand
Titel	Entry-onderzoek onder advocaten I. <i>Waarom schrijven advocaten zich in voor het stelsel van gesubsidieerde rechtsbijstand? Een eerste rapportage.</i>
Opdrachtgever	Raad voor Rechtsbijstand
Auteurs	Carla van Rooijen Sylvie Schrijen
Datum	mei 2025
Contact	kenniscentrum@rvr.org

Inhoud

1 Inleiding	4
1.1) Aanleiding	4
1.2) Doel onderzoek en onderzoeksvraag	4
1.3) In dit rapport.....	4
2 Methode.....	6
2.1) Onderzoekspopulatie	6
2.2) Dataverzameling.....	6
2.3) Analyse.....	6
2.4) Respons en representativiteit	6
3 Achtergrondkenmerken	8
3.1) Kenmerken van de ingeschreven advocaten	8
3.2) Werkomgeving	9
3.3) Verwachte werkzaamheden binnen het stelsel	10
4 Motieven	12
4.1) Meest genoemde motieven	12
4.2) Motieven per thema	13
4.3) Andere motieven	15
5 Conclusie	16
5.1) Achtergrondkenmerken	16
5.2) Motieven	16
6 Discussie.....	17
6.1) Doorontwikkeling van de methodiek	17
6.2) Toekomstige rapportages	18

1 Inleiding

1.1) Aanleiding

De Raad voor Rechtsbijstand (hierna: de Raad) is verantwoordelijk voor het organiseren van gesubsidieerde rechtsbijstand en mediation voor minder draagkrachtige burgers. Dit doet de Raad onder andere door het aanbod te monitoren.

De monitoring van het aanbod van sociaal advocaten en mediators wordt gedaan door het Kenniscentrum Stelsel Gesubsidieerde Rechtsbijstand (hierna: het Kenniscentrum). Recente cijfers tonen dat dit aanbod een negatieve trend vertoont en er sprake is van sterke vergrijzing.¹

1.2) Doel onderzoek en onderzoeksvraag

Om meer inzicht te krijgen in de redenen van advocaten om zich in te schrijven voor het stelsel van gesubsidieerde rechtsbijstand onderzoekt het Kenniscentrum via een vragenlijstonderzoek wat motieven zijn van onlangs ingeschreven sociaal advocaten om te gaan werken binnen het stelsel. Ook worden mogelijk relevante achtergrondkenmerken van die advocaten uitgevraagd.

De onderzoeksvraag luidt:

Wat zijn de motieven van sociaal advocaten om zich in te schrijven voor deelname aan het stelsel van gesubsidieerde rechtsbijstand?

Inzicht in de kenmerken en motieven van nieuw ingeschreven sociaal advocaten kan ingezet worden rondom de vraag hoe het aanbod van sociaal advocaten kan worden vergroot en behouden. Dit 'entry-onderzoek' valt hiermee binnen een cluster onderzoeksprojecten dat licht schijnt op de vraag waarom advocaten zich inschrijven (entry), blijven werken (drijfveren) of uitschrijven (exit) bij het stelsel van gesubsidieerde rechtsbijstand.

1.3) In dit rapport

Het entry-onderzoek onder advocaten wordt doorlopend uitgevoerd sinds februari 2024. Deze rapportage toont de onderzoeksresultaten over het eerste jaar van dataverzameling.

In hoofdstuk 2 staat de verantwoording van het onderzoek en worden de gebruikte onderzoeksmethoden toegelicht. Ook worden enkele kanttekeningen geplaatst.

Hoofdstuk 3 geeft inzicht in de achtergrondkenmerken van de ingeschreven advocaten, zoals demografische eigenschappen, kenmerken van hun werkpraktijk, en het soort werk dat zij in het stelsel verwachten uit te gaan voeren.

¹ <https://www.raadvoorrechtsbijstand.org/actueel/nieuws/2024/jonge-sociaal-advocaten-verlaten-steeds/>

Hoofdstuk 4 gaat in op de motieven van advocaten om zich in te schrijven voor deelname aan het stelsel. De meest gekozen motieven worden uitgelicht. Daarnaast wordt per motiefcategorie weergegeven hoe vaak de verschillende motieven gekozen zijn.

Hoofdstuk 5 presenteert de conclusies uit deze eerste periode van dataverzameling.

In hoofdstuk 6 wordt uiteengezet hoe dit onderzoek zal worden vervolgd.

2 Methode

2.1) Onderzoekspopulatie

De doelgroep van dit onderzoek bestaat uit advocaten die zich bij de Raad voor Rechtsbijstand hebben ingeschreven voor deelname aan het stelsel. Hierbij is geen onderscheid gemaakt tussen advocaten die eerder ingeschreven waren bij het stelsel en advocaten die zich voor het eerst inschrijven.

2.2) Dataverzameling

Dataverzameling vond plaats via een vragenlijst, bestaande uit twee onderdelen:

1. Vragen over de motieven van advocaten om zich in te schrijven voor deelname aan het stelsel. Respondenten gaven voor 30 motieven aan of deze hebben bijgedragen aan hun keuze zich in te schrijven voor het stelsel. De motieven werden getoond als volledige lijst, gecategoriseerd naar thema. De thema's en de onderliggende motieven werden in een gerandomiseerde volgorde getoond aan ieder van de respondenten. De onderste optie was altijd de mogelijkheid om zelf een ander motief te omschrijven.
2. Vragen over demografische kenmerken, de praktijk van de advocaat en hun achtergrond. Afhankelijk van de antwoorden waren dit twaalf of dertien meerkeuzevragen.

Advocaten die zich vanaf januari 2024 hebben ingeschreven, ontvingen een uitnodiging voor deelname aan de vragenlijst. De uitstuur van de vragenlijst vond maandelijks plaats. Na twee weken ontvingen advocaten die de vragenlijst nog niet hadden ingevuld een herinnering.

Een kleine methodologische beperking is dat sommige vragenlijsten gestuurd zijn naar advocaten die niet tot de doelgroep behoren, en er soms geen vragenlijsten gestuurd zijn naar advocaten die wel tot de doelgroep behoren. Dit heeft te maken met administratieve beperkingen van het inschrijvingsregister van de Raad voor Rechtsbijstand. Indien deze advocaten hebben besloten de vragenlijst in te vullen, ondanks het feit dat de vragen niet aansluiten op hun situatie, dan zijn hun antwoorden meegenomen in de resultaten.

2.3) Analyse

Deze rapportage bevat enquêtedata uit de periode februari 2024 t/m januari 2025. De data zijn gecontroleerd en geanalyseerd. Wanneer bij meerkeuzevragen bleek dat het open antwoord ingevuld bij 'Anders, namelijk' passender was bij een van de andere antwoordcategorieën, dan is het antwoord gehercodeerd. Daarnaast zijn bij enkele achtergrondvragen overlappende antwoordcategorieën met een klein aantal antwoorden samengenomen.

2.4) Respons en representativiteit

In totaal is de vragenlijst verzonden aan 426 advocaten. 103 advocaten hebben de vragenlijst volledig ingevuld; een responsgraad van 24%.

Middels een statistische toets is gecontroleerd of de groep respondenten voldoende lijkt op de totale groep nieuwe inschrijvers om op basis van de enquêteresultaten uitspraken te kunnen doen over de totale groep. Hiervoor werd gekeken naar drie kenmerken: geslacht, leeftijd (<25 jaar, 25-35 jaar, 35-45 jaar, 45-55 jaar of >55 jaar) en de provincie waarin het kantoor gevestigd is. Er waren geen significante verschillen tussen de responsgroep en de totale groep.² Dit geeft aan dat de responsgroep op het vlak van de genoemde kenmerken een representatieve afspiegeling vormt van de totale groep nieuwe inschrijvers.

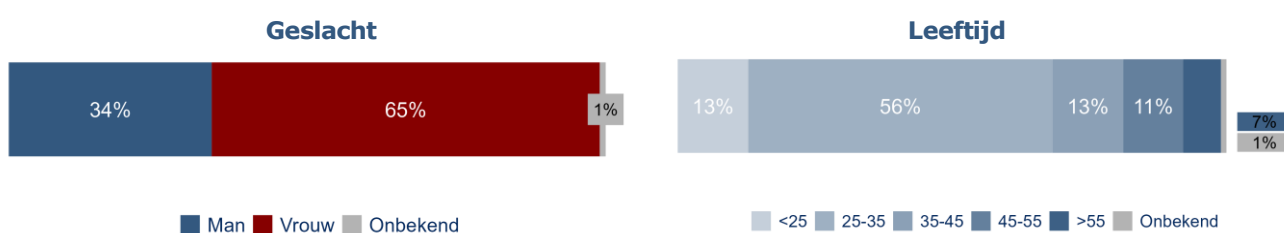
² Getoetst middels Fisher's exact test, waarbij significantie gedefinieerd is als $p < .05$; geslacht: $p = .57$, leeftijd: $p = .44$, provincie: $p = .47$.

3 Achtergrondkenmerken

3.1) Kenmerken van de ingeschreven advocaten

De nieuw ingeschreven advocaten zijn overwegend vrouw (zie Figuur 1). Van deze inschrijvers zijn de meeste tussen de 25 en 35 jaar.

Figuur 1. Verhoudingen tussen de inschrijvers qua geslacht (links) en leeftijd (rechts) (n=103).

Iets meer dan een kwart van de nieuw ingeschreven advocaten categoriseert zichzelf als starter op de arbeidsmarkt (zie Figuur 2). De meerderheid geeft aan al juridische werkervaring te hebben.

Figuur 2. Verhoudingen tussen antwoorden op de vraag over de werkervaring tot nu toe (n=103).

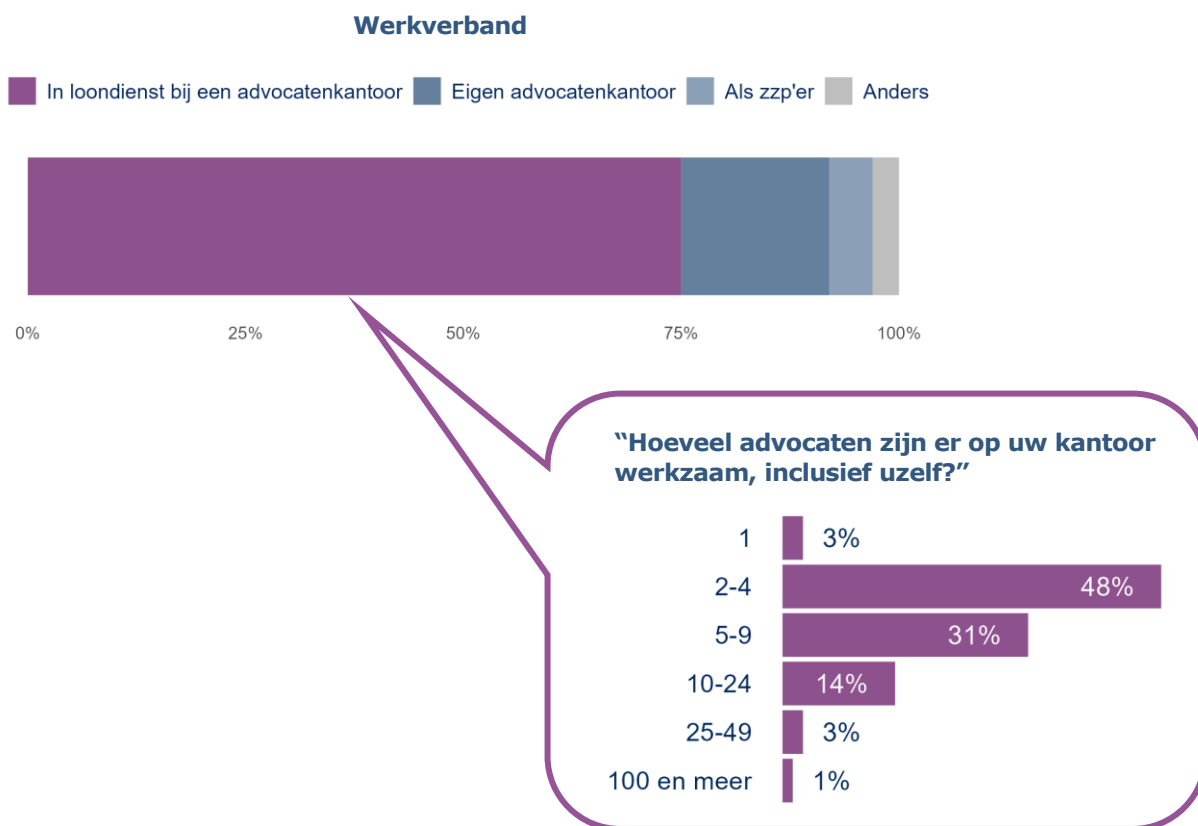
3.2) Werkomgeving

De inschrijvers komen uit alle delen van het land (zie Figuur 3). De meeste zijn gevestigd in de provincies Noord-Holland (23%), Zuid-Holland (23%) en Noord-Brabant (15%).

De ruime meerderheid (75%) van de nieuw ingeschreven advocaten werkt in loondienst bij een advocatenkantoor (zie Figuur 4). Van de advocaten die in loondienst werken werkt bijna de helft bij een kantoor waar 2 tot 4 advocaten werken.

Figuur 3. Kantoorlocaties van de ingeschreven advocaten (n=103).

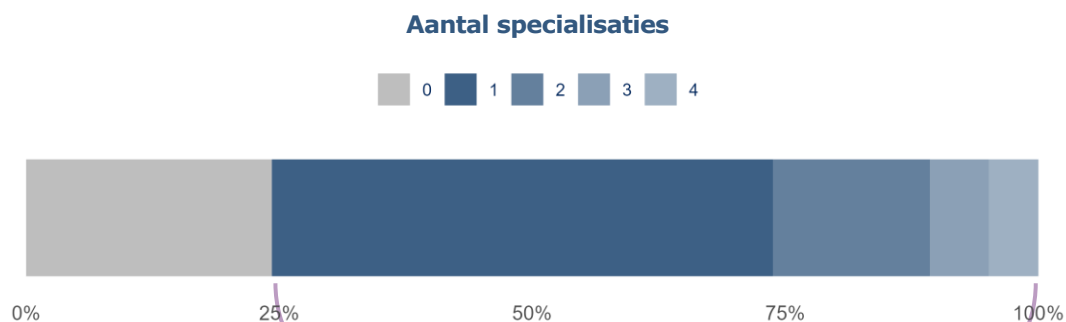
Figuur 4. Verhouding tussen de werkverbanden (boven; n=103) en bij loondienst het aantal advocaten binnen het kantoor (rechts; n=77).

3.3) Verwachte werkzaamheden binnen het stelsel

Advocaten kunnen zich voor maximaal vier specialisaties inschrijven. Driekwart van de advocaten die zich inschrijven voor deelname aan het stelsel is van plan zich in te gaan schrijven voor één of meerdere specialisaties (zie Figuur 5). Een kwart verwacht enkel met een algemene inschrijving aan het stelsel deel te nemen.

Van de advocaten die van plan zijn zich in te schrijven voor één of meerdere specialisaties is bijna de helft van plan zich in te schrijven voor de specialisatie strafrecht en ongeveer een derde voor personen- en familierecht (zie Figuur 6).

Figuur 5. Verdeling van inschrijvers over het aantal specialisaties waarvoor ze zich hebben ingeschreven (of willen inschrijven) (n=103).

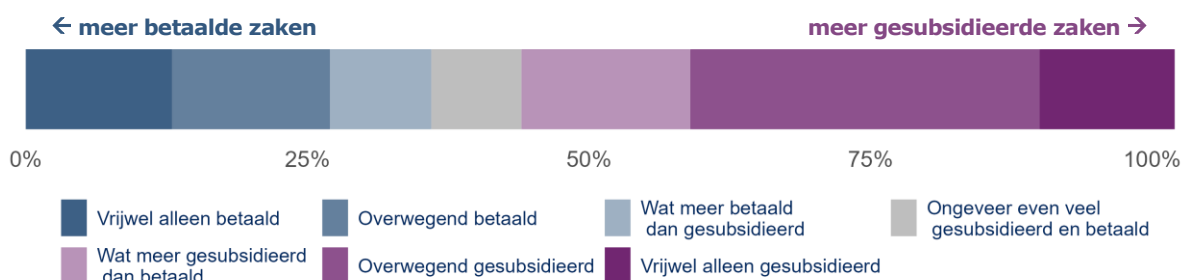

Figuur 6. Specialisaties van advocaten die zich voor ten minste één specialisatie inschreven (of voornemens waren dit te doen) (n=78).

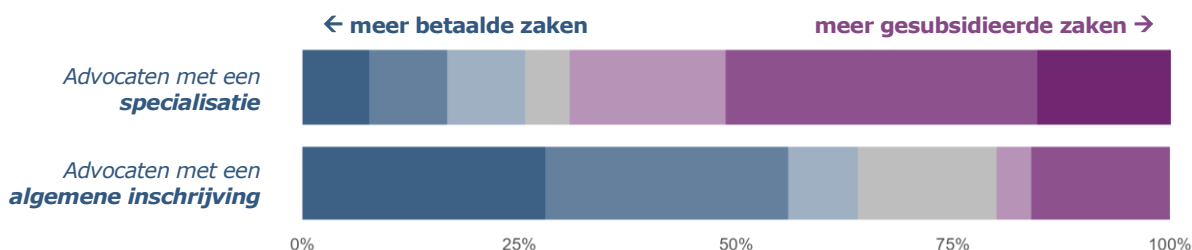
Meer dan de helft van de inschrijvers (57%) verwacht het komende jaar meer gesubsidieerde zaken dan betaalde zaken te gaan doen (zie Figuur 7). Een derde van de advocaten (35%) verwacht juist meer betaalde zaken te gaan doen.

“Hoe zal naar verwachting de verhouding zijn tussen het aantal betaalde zaken en het aantal gesubsidieerde zaken dat u het komende jaar gaat doen?”

Figuur 7. De verwachte verhouding tussen het aantal betaalde en gesubsidieerde zaken in het komende jaar (n=103).

Wanneer we de antwoorden op deze vraag splitsen tussen advocaten die zich wel versus niet inschrijven voor een specialisatie, dan blijkt dat dit samenhangt met het soort zaken dat men verwacht te gaan doen (zie Figuur 8). Zo verwacht 69% van de advocaten die zich inschrijven voor specialisaties overwegend gesubsidieerde zaken te gaan doen, maar vormt de groep met diezelfde verwachting juist een minderheid onder de advocaten met enkel een algemene inschrijving (20%). Van de advocaten met een algemene inschrijving verwacht 64% overwegend betaalde zaken te gaan doen.

Figuur 8. De verwachte verhouding tussen het aantal betaalde en gesubsidieerde zaken in het komende jaar, gesplitst naar de respondenten die zich wel (boven) vs. niet (onder) hadden ingeschreven voor specialisaties (of dit nog willen doen) (n=103).

Het verschil tussen het aandeel betaalde en gesubsidieerde zaken lijkt ook samen te hangen met de gekozen specialisatie(s). In Bijlage 1 is die balans gevisualiseerd voor ieder van de specialisaties waarover voldoende data bekend waren.

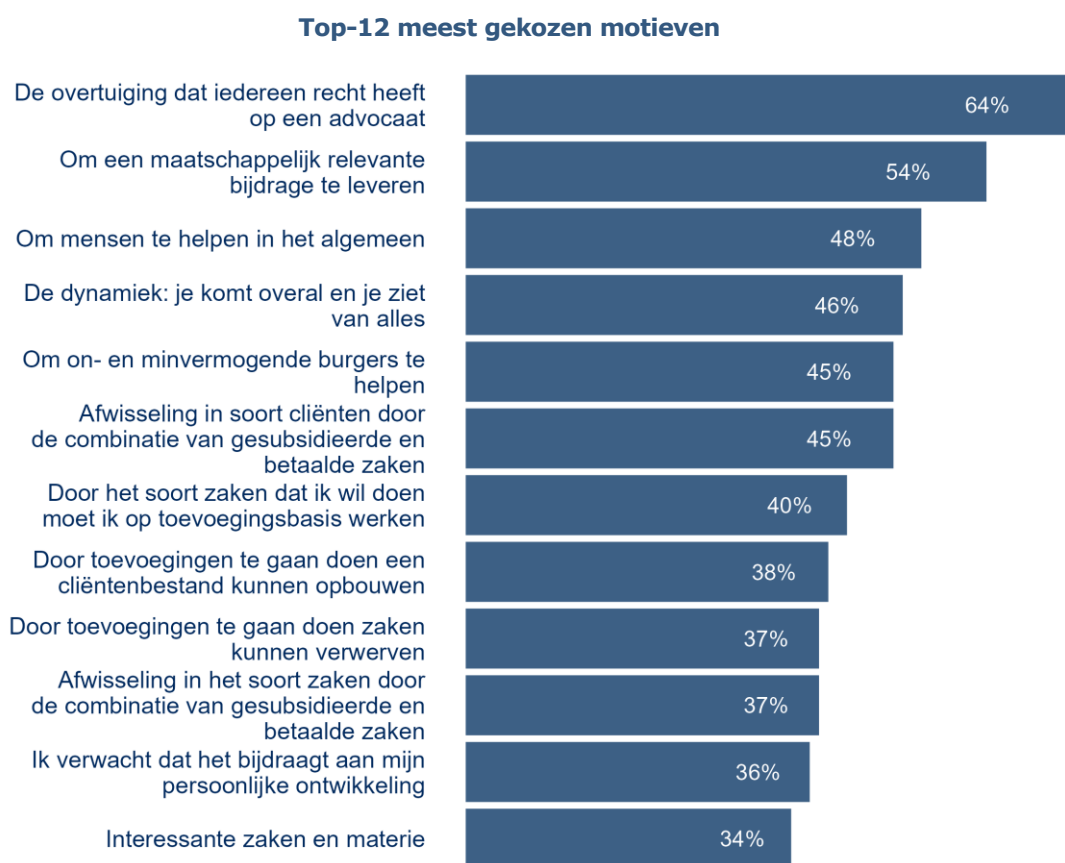
4 Motieven

Aan de advocaten is gevraagd wat, uit een lijst van dertig opties, hun motieven waren om deel te gaan nemen aan het stelsel.

4.1) Meest genoemde motieven

De drie meest gekozen motieven vallen allemaal binnen het thema 'maatschappelijke en ideële motieven' (zie Figuur 9). Dit wijst op een sterke intrinsieke motivatie onder advocaten om bij te dragen aan rechtvaardigheid en maatschappelijke gelijkheid. Direct daaronder zien we enkele motieven die betrekking hebben op de werkbeleving, zoals dynamiek en afwisseling in het werk.

In Bijlage 2 zijn de antwoorden op de volledige lijst motieven getoond.

Figuur 9. Aandeel van de advocaten dat het getoonde motief koos (n=103). Enkel de top-12 motieven is hier getoond.

4.2) Motieven per thema

De meeste advocaten noemen minstens één motief dat valt in de categorie 'maatschappelijke en ideële motieven' (zie Figuur 10). Dit onderstreept nogmaals hoe zeer maatschappelijke betrokkenheid een drijfveer vormt voor sociaal advocaten.

Figuur 10. Aandeel van de advocaten dat koos voor het getoonde maatschappelijke/ideële motief (n=103).

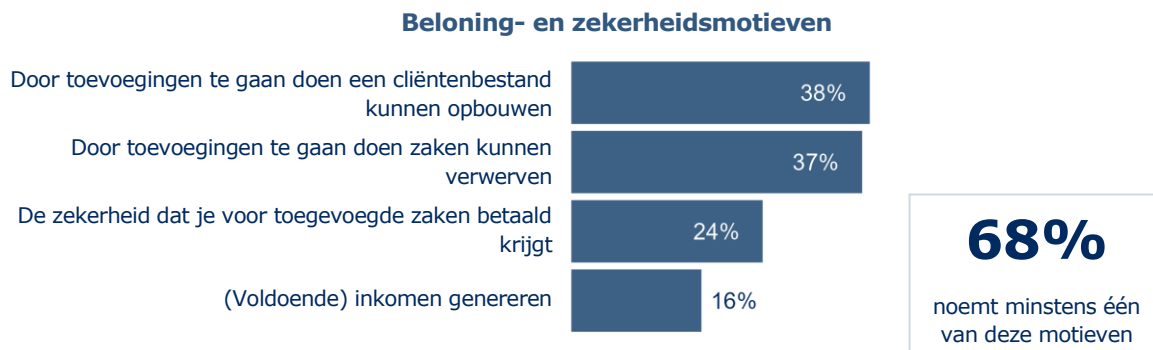
Veel advocaten noemen een motief dat betrekking heeft op de werkbeleving (zie Figuur 11). De dynamiek en afwisseling worden het meest genoemd. Daarnaast noemen advocaten vaak dat ze het type zaken en de cliëntgroepen interessant vinden.

Figuur 11. Aandeel van de advocaten dat koos voor het getoonde motief met betrekking tot de werkbeleving (n=103).

Twee derde van de advocaten noemt een motief ten aanzien van beloning en zekerheid als een reden om in het stelsel te gaan werken (zie Figuur 12). Daarbij valt op dat de meest genoemde motieven binnen dit thema zijn om via toevoegingen aan cliënten en zaken te komen. De zekerheid en verwerving van inkomen worden relatief minder vaak genoemd.

Figuur 12. Aandeel van de advocaten dat koos voor het getoonde motief met betrekking tot beloning en zekerheid (n=103).

Bij ongeveer twee derde van de advocaten wegen er extrinsieke motieven mee in hun keuze om zich in te schrijven (zie Figuur 13). Vaak komt dit doordat men, door het soort zaken waarin men wil optreden, genoodzaakt is om op toevoegingsbasis te werken. Het komt minder vaak voor dat het kantoor vraagt of adviseert om op toevoegingsbasis te werken.

Figuur 13. Aandeel van de advocaten dat koos voor het getoonde motief met betrekking tot extrinsieke factoren (n=103).

Motieven ten aanzien van groeimogelijkheden en imago worden relatief het minst gekozen, maar toch nog door de helft van de inschrijvers (zie Figuur 14). Advocaten die een van deze motieven kiezen, geven vooral aan dat het werken in het stelsel bijdraagt aan hun persoonlijke ontwikkeling. Ze geven minder vaak aan dat het werk op toevoegingsbasis bijdraagt aan persoonlijke ambities of betere loopbaankansen.

Figuur 14. Aandeel van de advocaten dat koos voor het getoonde motief met betrekking tot groeimogelijkheden en imago (n=103).

4.3) Andere motieven

Advocaten hadden de mogelijkheid om zelf aanvullende motieven te omschrijven. Dit is door slechts zes advocaten gedaan (6% van de respondenten). De helft van hen beschrijft zich te hebben ingeschreven naar aanleiding van een specifieke casus. Zo benoemen advocaten dat ze deelnemen op aanwijzing van de deken, dat ze deelnemen aan een specifieke regeling, of dat een specifieke cliënt in aanmerking kwam voor een toevoeging. De andere respondenten noemden uiteenlopende redenen die niet gecategoriseerd konden worden.

5 Conclusie

5.1) Achtergrondkenmerken

De meeste inschrijvers zijn jong (<35) en hebben vaak al enige juridische werkervaring. Iets meer dan de helft is vrouw en de meesten werken in de provincies Noord-Holland, Zuid-Holland en Noord-Brabant. De ruime meerderheid is werkzaam in loondienst, en dan meestal in een kantoor waar nog enkele andere advocaten werken. Dit beeld bevestigt dat nieuwe jonge sociaal advocaten in de praktijk vooral terechtkomen bij kantoren die opleidingsplekken voor hen bieden.³

De meesten hebben zich voor één of meerdere specialisaties ingeschreven of zijn van plan dit nog te doen. Hoewel de meerderheid verwacht meer zaken op toevoegingsbasis te gaan doen dan betaalde zaken, is er ook een aanzienlijke groep die juist verwacht vaker op betaalde basis te gaan werken. Binnen die laatste groep vallen naar verhouding meer advocaten met een algemene inschrijving.

5.2) Motieven

Advocaten die deelnemen aan het stelsel van gesubsidieerde rechtsbijstand worden primair gedreven door maatschappelijke betrokkenheid en idealisme. Daarnaast wordt ook de beleving van het werk, met name de afwisseling in cliënten en zaken, regelmatig genoemd.

Naast deze dominante motieven spelen ook praktische overwegingen een rol. Voor een deel van de advocaten is het werken op toevoegingsbasis noodzakelijk verbonden aan de specialisatie die zij willen uitvoeren. Ook worden toevoegingszaken door een aanzienlijk deel van de advocaten gezien als een manier om een eigen praktijk op te bouwen, cliënten aan zich te binden en werkervaring op te doen.

De vraag is welke afhankelijkheden er bestaan tussen kenmerken van de advocaten en hun motieven voor inschrijving, en tussen motieven onderling. Op basis van de tot dusver verzamelde data kunnen echter nog weinig verbanden worden aangetoond. De ambitie is om dit in toekomstige analyse wel mogelijk te maken via enkele aanpassingen in de onderzoeksmethodiek. Deze aanpassingen worden nader toegelicht in Hoofdstuk 6.

³ Zie het rapport van commissie-Van der Meer II: <https://www.rvr.org/@18729/rapport-vdmeer-gepresenteerd-2025/>.

6 Discussie

6.1) Doorontwikkeling van de methodiek

Het huidige rapport geeft een eerste beeld van de kenmerken en motieven van advocaten die zich in 2024 hebben ingeschreven voor deelname aan het stelsel. Wegens beperkingen in de omvang en structuur van de data blijft het geschetste beeld echter nog op de oppervlakte. Daarom wordt de vragenlijst op een aantal punten aangepast.

De aanpassingen zien op twee punten:

1. Eenduidiger data verzamelen

In de huidige versie van de vragenlijst worden de motieven uitgevraagd via twee gekoppelde vragen: eerst het verzoek om alle motieven aan te kruisen die meespeelden in het besluit om op toevoegingsbasis te gaan werken, en daarna om op een schaal aan te geven hoe belangrijk ieder aangekruiste motief was. Deze vorm van vraagstelling blijkt echter in 5% van de gevallen tegenstrijdige resultaten op te leveren, waarbij een gekozen motief vervolgens wordt aangeduid als matig tot niet belangrijk. Dit maakt dat er geen eenduidige conclusies konden worden getrokken uit de combinatie van beide vragen en het huidige rapport enkel data bevat uit de eerste vraag. Door in de toekomst voor alle motieven direct te vragen naar een indicatie van het belang van dat motief op een schaal, verdwijnt deze tegenstrijdigheid en ontstaan er meer mogelijkheden voor analyse dan bij een uitsluitend binaire uitvraag.

Een andere complexiteit bij het uitvragen van motieven is het samenspel tussen externe factoren (zoals de noodzaak om op toevoegingsbasis te gaan werken vanuit het kantoor of de specialisatie) en intrinsieke motieven. In de huidige vragenlijst zijn beide typen factoren op gelijke wijze uitgevraagd. Echter, er zijn advocaten die zowel intrinsieke als extrinsieke motieven aankruisen. Via de huidige vraagstellingen is vervolgens niet vast te stellen of men ook op toevoegingsbasis was gaan werken als de extrinsieke motieven niet aan de orde waren geweest, of dat deze slechts meewogen in het geheel. In de verbeterde vragenlijst zal gepoogd worden dit samenspel helderder in beeld te krijgen.

Ook bij de achtergrondvragen zijn enkele verbeteringen door te voeren. Sommige vragen en antwoordopties richtten zich op meerdere concepten tegelijk, wat interpretatie bemoeilijkte. Door vragen en antwoordopties te scheiden en deze scherper te formuleren worden de data eenduidiger en daarmee beter bruikbaar in analyse.

2. Vragen(lijst) inkorten

Bij het ontwerp van de vragenlijst is rekening gehouden met mogelijke verbanden tussen entry- en exit-onderzoek (i.e. onderzoek onder respectievelijk inschrijvende en uitschrijvende advocaten bij het stelsel). Met die gedachte zijn er achtergrondvragen opgenomen die bij nader inzien voornamelijk relevant zijn voor exit-onderzoek, maar minder passend zijn voor entry-onderzoek. Zo

is er bijvoorbeeld gevraagd naar de ondersteuning die beschikbaar is op het kantoor en samenwerkingsverbanden met andere kantoren. Hoewel dat informatie geeft over het type kantoren waar inschrijvers gaan werken, is niet direct te verwachten dat deze kantooreigenschappen verband houden met de keuze van de advocaat om op toevoegingsbasis te gaan werken. Het stellen van niet-noodzakelijke vragen kan leiden tot afhaken door respondenten en daarmee tot een lagere responsgraad.

Daarnaast zijn enkele vragen en vraagcombinaties geïdentificeerd die korter (geformuleerd) kunnen worden, zoals de eerder genoemde combinatievraag over motieven. Te lange vragen en formuleringen kunnen leiden tot onzorgvuldiger lezen door respondenten, wat weer leidt tot minder betrouwbare data.

In de nieuwe versie van de vragenlijst zullen minder relevante vragen worden verwijderd en formuleringen worden aangescherpt om zo de betrouwbaarheid van de data en de responsgraad te verhogen.

6.2) Toekomstige rapportages

Om verlies van data te voorkomen zal de huidige versie van de vragenlijst uitgestuurd blijven worden totdat een verbeterde versie kan worden geïmplementeerd. Na het overgangsmoment zal gerapporteerd worden over de gehele periode van dataverzameling met de eerste versie van de vragenlijst.

Opvolgende rapportages zullen opgesteld worden op basis van de data uit de verbeterde vragenlijst. De eerstvolgende rapportage in deze reeks zal verschijnen zodra er voldoende data zijn verzameld. De ambitie is om in die en volgende rapportages meer nuance aan te brengen in de mate waarin verschillende motieven meespelen en om op basis van nadere analyse verschillende typen inschrijvers te onderscheiden op basis van hun achtergrondkenmerken.

Bijlage 1. Verhouding gesubsidieerde vs. betaalde zaken per specialisatie

Algemene inschrijving (n=25)

0% 25% 50% 75% 100%

Arbeidsrecht (n=15)

0% 25% 50% 75% 100%

Huurrecht (n=12)

0% 25% 50% 75% 100%

Personen- en familierecht (n=27)

0% 25% 50% 75% 100%

Strafrecht (n=36)

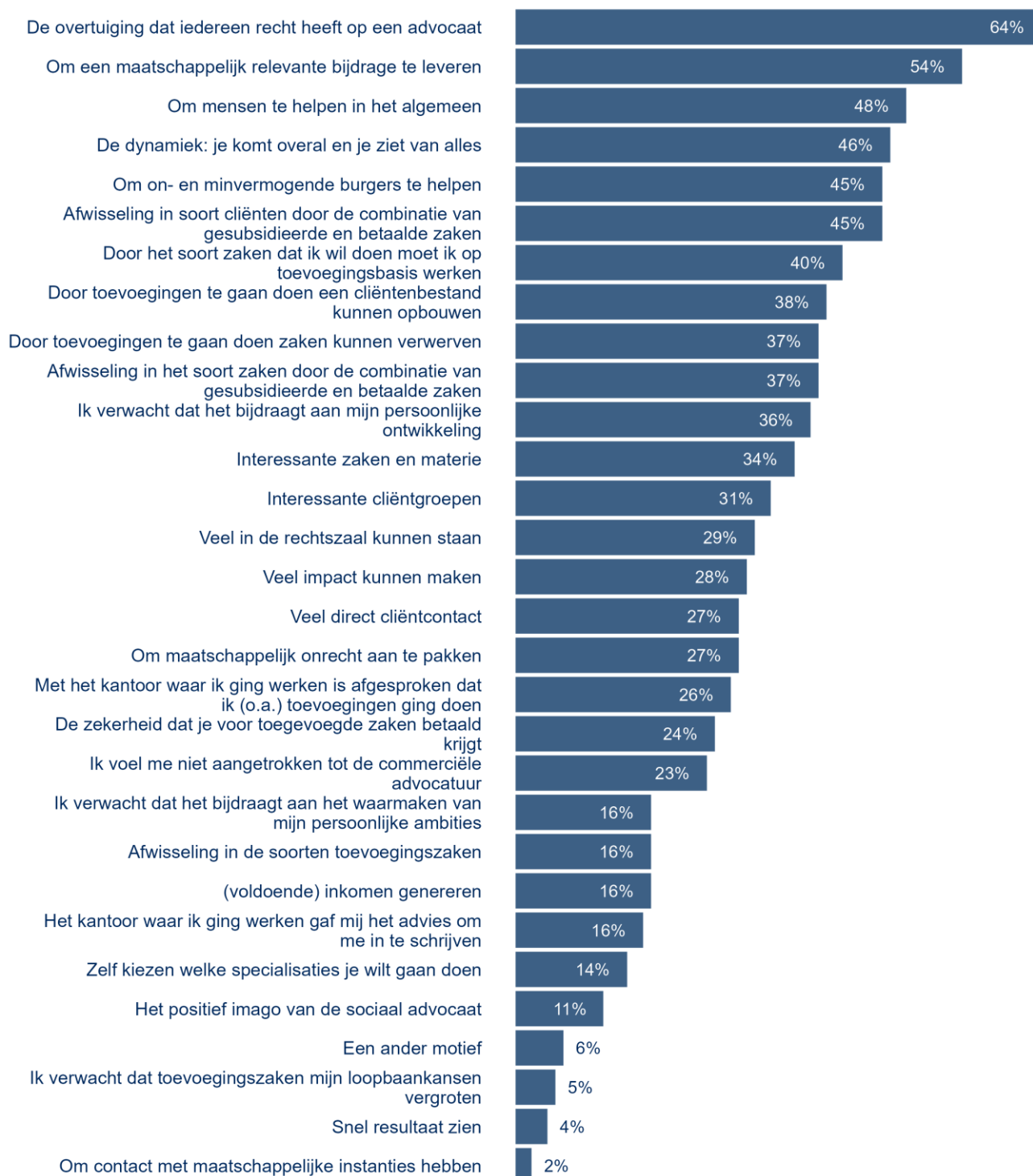
0% 25% 50% 75% 100%

Vrijwel alleen betaald
 Overwegend betaald
 Wat meer betaald dan gesubsidieerd
 Ongeveer even veel gesubsidieerd en betaald
 Wat meer gesubsidieerd dan betaald
 Overwegend gesubsidieerd
 Vrijwel alleen gesubsidieerd

Figuur 15. De verwachte verhouding tussen het aantal betaalde en gesubsidieerde zaken in het komende jaar, gesplitst naar de specialisatie waarvoor men zich heeft ingeschreven (of wil inschrijven). Respondenten die meerdere specialisaties aankruisten kunnen in meerdere grafieken gerepresenteerd zijn. Enkel van specialisaties met ten minste 10 respondenten zijn de resultaten getoond.

Bijlage 2. Alle motieven

Figuur 16. Aandeel van de advocaten dat het getoonde motief koos (n=103).

kenniscentrum
stelsel gesubsidieerde rechtsbijstand

Contact

kenniscentrum@rvr.org